

VERRIEST, Hugo, priester, letterkundige (Deerlijk 25 november 1840 - Ingooigem 27 oktober 1922).

Zesde van de zeven kinderen van de koster van Deerlijk. Was de jongere broer van Adolf (z. aldaar) en de oudere broer van prof. dr. Gustaaf Verriest (z. aldaar).

Hugo Verriest genoot thuis een degelijke opvoeding, die de grondslagen legde voor zijn godsdienstige, Vlaamse en sociale overtuiging. Als knaap beleefde hij de hongersnood van 1845-'48, die hij nooit zou vergeten en die hem ongetwijfeld sterk beïnvloed heeft. Zijn lager onderwijs kreeg hij op de plaatselijke kostschool van de dichter, spraak-kunstschrijver en latere inspecteur van het lager onderwijs Pieter Jan Renier. Van hem leerde Verriest liefde voor zijn volk en belangstelling voor de letterkunde, van zijn vader en Peter Benoit uit het naburige Harelbeke, die weleens op school en ten huize van zijn ouders viool kwam spelen, waardering voor de muziek.

In 1853 begon hij zijn humaniora aan het Seminarie te Roeselare, waar hij als een levendige en knappe leerling bekend stond. Hij verliet de retorica in 1859 als de tweede van zijn klas. Intussen was de vage Vlaamsgezindheid uit zijn jongensjaren tot een bewuste overtuiging gegroeid. De eerste verschijnselen van een strijdbaar flamingantisme in West-Vlaanderen zijn alsnog moeilijk te achterhalen. Waarschijnlijk zijn ze in de kringen van de geestelijkheid, de toneelkringen en kostscholen te zoeken. Van groot belang moet de invloed geweest zijn van de onbeëdigde priesters, die tijdens de eerste periode van de Franse bezetting opgejaagd en gestraft werden, zich na het concordaat met Napoleon met de bestaande toestanden en hun beëdigde collega's verzoenden, maar hun anti-Franse gezindheid niet meer zouden afleggen. In ieder geval moet er in het Roeselaarse Klein Seminarie, toen Verriest er studeerde, reeds een flamingantische traditie bestaan hebben. Ze werd verzekerd door het optreden van Guido Gezelle (1854-'60), die er door zijn begaafdheid en jeudige overmoed toe kwam het verstarde onderwijssysteem te doorbreken en los van de opgelegde leerstof en saaie leermethoden les te geven volgens eigen inzicht en bezieling. Die terugkeer naar de natuur zou voor enkele jongeren, zoals Verriest, die in 1857-'58 in de poësisklasse Gezelle tot leraar had, beslissend worden voor hun levenshouding. In woord en geschrift zou hij later getuigen van zijn bewondering voor Gezelle, die zijn leerlingen belangstelling kon bijbrengen voor de literaire schoonheid en hen meteen terugvoerde naar de bronnen van hun moedertaal. Vele jaren lang zou Verriest innig bevriend blijven met Gezelle, zodat hij hem zelfs bij de uitgave van zijn werk hulp zou bieden. Verriest volgde in 1859-'60 nog een jaar wijsbegeerte aan het Klein Seminarie te Roeselare en vertrok daarna naar Brugge om er aan het Groot Seminarie zijn theologische studie te beginnen. In september 1864 werd hij tot leraar benoemd aan het Sint-Lodewijkscollege in dezelfde stad, waarna zijn priesterwijding drie maanden later op 27 december volgde. In het Sint-Lodewijkscollege waren L.L. de Bo, de samensteller van het Westvlaamsch Idioticon en Pieter Busschaert zijn collega's. Aan ieder van hen heeft hij een van zijn Vlaamsche Koppen gewijd. De onvermoeibare, plichtsgetrouwe en verstandige De Bo, zijn streekgenoot uit Beveren aan de Leie, die een overtuigende Vlaamsgezinde was en ook betrekkingen met Nederland

onderhield, moet hem een voorbeeld van volksverbondenheid en toewijding geweest zijn.

In 1867 werd Verriest als leraar van de poësis-klasse naar het Roeselaars Klein Seminarie gezonden. Hij bleef er tot 1877 en zou er de tien beslissende jaren van zijn leven doorbrengen. Wel-dra openbaarde hij zich als een leraar en opvoeder met grote gaven, die wel het leerprogramma eerbiedigde - wat Gezelle niet had gedaan -, maar het desondanks bezielde en verruimde door zijn persoonlijke inzichten en vergezichten. Eerlijkheid en echtheid waren de normen waardoor hij zich liet leiden, gepaard met een natuurlijke beminnelijkheid, die veel van zijn leerlingen tot vrienden voor het leven heeft gemaakt. Verriest zou te Roeselare ook een groep collega's om zich hebben die hem, even Vlaamsgezind als hij, genegen waren. Aan drie onder hen, Alexis de Carne, Emiel Demonie en Alfons van Hee, heeft hij in zijn Twintig Vlaamsche Koppen een geschreven portret gewijd. Later heeft hij daar nog een karakteristiek van Gustaaf Flamen aan toegevoegd. In samenwerking met Flamen liet Verriest in 1873 een bundeltje met Dertig Vlaamsche Liederen drukken, ten behoeve van hun leerlingen.

In 1871 werd Verriest, op verzoek van zijn superior Henri Delbar, hoofdsurveillant van de grote sectie, waartoe ook de studenten in de wijsbegeerte behoorden. In 1873 zou hij leraar van de retorica worden en blijven tot hij in 1877 het Seminarie verliet. Dit zijn de jaren dat de invloed van de V.B. tot de collegejeugd doordrong en haar tegen alle vormen van onechtheid en machtsmisbruik in verzet deed komen. Er ontstonden spanningen en opstootjes in het Klein Seminarie, die door de superior met dwangmaatregelen en wegzending van de leerling Julius Devos onderdrukt werden. Onder de leerlingen was de rijk begaafde Albrecht Rodenbach, die de hernieuwingsdrang van zijn makers vaste vorm zou geven door de oprichting van studentenbonden en spelersgilden. Naar het lied De Blauwvoet, dat hij voor hen schreef, zou hun strijd onder de naam van Blauwvoeterij de geschiedenis ingaan. Verriest was de geestelijke leider van Rodenbach en kende hem, volgens zijn getuigenis, zo goed als het onder mensen mogelijk is. Die vriendschap overleefde de evolutie naar meer vrijzinnigheid die Rodenbach aan de universiteit doormaakte; Verriest zou zijn oud-leerling in zijn stervensuur bijstaan en hem in een van zijn mooiste Vlaamsche Koppen gedenken. Intussen had hij op 26 december 1872 voor de Bond der West-Vlamingen te Roeselare zijn bekende rede gehouden over Eertijds heeft er een volk bestaan, die voor de verdere ontwikkeling van de V.B. van belang is geweest. Verriest schetste daarin de vroegere grootheid van het Vlaamse volk en legde er nadruk op, dat die grootheid samenging met een geheel van eigenschappen, waarin hij de godsdienstigheid en de trouw aan zichzelf de eerste plaats toekende. Zonder de liberale Vlaamsgezinden te noemen die de ontvoogding van het Vlaamse volk van officiële maatregelen en een vrijzinnige levensbeschouwing verwachtten, stond hij een ontwaking voor uit eigen kracht, in verbondenheid met de oude tradities, die volgens hem onstuitbaar tot een verovering van alle machtsposities moest leiden. Door volledig zichzelf te zijn zou het Vlaamse volk van

Hugo en Gustaaf Verriest (Roeselare, 1858).

„binnen naar buiten” meester worden over zijn lot, waar een wettelijk opgedrongen vernederlandsing op een mislukking zou uitlopen.

Met nieuwjaar 1875 verscheen de Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen en met Pasen het eerste nummer van De Vlaamsche Vlag, het vinnige jongerentijdschrift dat weldra, meer Westvlaams gekleurd, De Vlaamsche Vlagge zou worden. Verriest was bij de oprichting van beide organen betrokken geweest en nam in 1877, toen De Vlaamsche Vlagge het financieel niet meer kon bolwerken, de schulden over met de algemene leiding van het blad, tot hij in 1881, als gevolg van een afspraak in de Swighenden Eede, de verantwoordelijkheid aan Demonie overdroeg. Niettemin zou hij, tot in 1896 De Nieuwe Tijd ging verschijnen, onder verscheidene schuilnamen aan het tijdschrift meewerken met bijdragen over de V.B., jeugdproblemen en kunst. Die artikelen, waarin theorieën ontvouwd werden die verrassend nieuw waren, zijn merkwaardig gebleven. Ook het merendeel van zijn gedichten, impressionistische beschrijvings- en belijdenislyriek, waarin een edele droefgeestigheid tot uiting komt, verschenen in de Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen en De Vlaamsche Vlagge.

Intussen had Verriest als spreker beroemdheid verworven. Hij trad in 1875 op te Leuven met zijn voordracht Leven en dood in letterkunde en taal, in 1877 te Brugge met Vaderlandsliefde. Weldra werd hij een beminde figuur, die in Vlaanderen bij iedere gelegenheid als feestredenaar gevraagd werd en tussen 1902 en '12 ook als causeur over

Gezelle en de V.B. in Nederland succes oogstte. Van 1880 af was er nochtans tussen Gezelle en Verriest een verwijdering ontstaan. Verriest was, hoe diplomatiek hij het ook onder woorden bracht, een nationalistische flamingant, voor wie de V.B. een totale hernieuwing betekende, Gezelle was een conservatieve particularist, die zich niet kon verenigen met de opvattingen en de actie van de Blauwvoeterij en haar organen, waarvan Verriest de geestelijke vader was. Omstreeks 1880 ontstond rondom Verriest een vriendenkring van oud-collega's en oud-leerlingen, die als de Swighenden Eede bekend staat. Het was een geheim genootschap waaromheen een romantische sfeer is blijven hangen. Zeker is dat de leden geregeld vergaderden en in onderling overleg de inhoud van De Vlaamsche Vlagge bepaalden. Zij richtten ook het volksalmanakje 't Manneke uit de mane op en de jongeren onder hen, Alfons Depla, Emiel Lauwers en Hendrik Persyn, waren redacteuren van de kritische studentenbladen Kwaepenninck en De Tassche. In 1884 sprak Verriest op het Nederlands Congres te Brugge over het Westvlaams particularisme, waarbij hij stelling nam tegen de taalseparatisten rondom Adolf Duclos en terzelfder tijd pleitte voor een Algemeen Nederlands, waarin plaats zou zijn voor een verantwoorde taalinbreng uit de dialecten. Die houding had hij te voren reeds verdedigd in de Gilde van Sinte Luitgaarde, waar hij met L.L. de Bo begonnen was met de uitgave van enkele bloemlezingen, die de literatuur nader tot het volk zouden brengen. In 1885 vond te Tielt een herdenking plaats van De Bo, waarop Gezelle uitviel tegen de „ruitenbrekers" van de studentenbeweging. Verriest antwoordde onder verscheidene pseudoniemen, verdedigde de actie van de flamingantische jeugd, maar drong ook aan op eerbied voor Gezelle, die al had hij een fout gemaakt, niettemin de „heer ende meestere" van het jonge West-Vlaanderen bleef.

In 1877 werd Verriest benoemd tot geestelijk directeur van een zusters-congregatie in Heule, vanwaar hij in 1878 naar Ieper vertrok, gepromoveerd tot principaal van het bisschoppelijk college. Hij bleef er tot 1888, toen hij pastoor werd te Wakken. Tijdens zijn Ieperse jaren had het Comité flamand de France hem tot lid gekozen en verleende hij die organisatie gastvrijheid in zijn college. In Wakken stond hij bekend als een ruimdenkende en sociaal voelende priester, die gedecoreerd werd voor daden van moed en zelfopoffering tijdens een cholera-epidemie. Hij sympathiseerde met de christelijke democratie, die zich om priester Daens tot een politieke partij aaneensloot, en verleende steun aan alle initiatieven die de Vlaamse bewustwording konden bevorderen.

Moeilijkheden met de Wakkense kasteelheer baron G. Kervyn de Lettenhove maakten dat Verriest in 1895 naar de kleinere parochie Ingoogem gezonden werd. Hij zou er pastoor blijven, tot hij in 1912 met rust ging. Gedurende deze periode was het vooral de spreker - in het bijzonder over Gezelle en Rodenbach - en de letterkundige die op de voorgrond trad. Hij werd de graag geziene vriend en gastheer van de meeste Vlaamse schrijvers, ook van andersdenkenden, werkte mee aan de tweede reeks van Van Nu en Straks en bijna wekelijks aan De Nieuwe Tijd (1896-1901), het chris-

telijk-sociale weekblad, dat onder de bescherming van de Swighenden Eede en de hoofdredactie van E.H. Achiel Lauwers werd uitgegeven. Achtereenvolgens verschenen van zijn hand : Drij geestelijke voordrachten (1899), Regenboog uit andere kleuren (verhalen, 1900), Twintig Vlaamsche Koppen (biografieën, 1901), Op wandel (verhalen en schetsen, 1903) en Voordrachten (1904).

In 1906 werd Verriest gekozen tot lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, waar hij in zijn entreerede sprak over Wat er in Vlaanderen roert en wat er stil blijft. Hetzelfde jaar werd hem door de Leuvense universiteit het doctoraat honoris causa verleend. Dat belette hem niet tijdens de volgende jaren openlijk op te komen voor de vernederlandsing van het middelbaar en hoger onderwijs in Vlaanderen. Het dankbare Vlaanderen huldigde de „pastoor van te lande” zoals Verriest zichzelf in een voordracht op de wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 genoemd had, tijdens de Rodenbachfeesten te Roeselare in 1909, waar hem een langdurige ovatie gebracht werd, en nog eens, door duizenden sympathisanten, op de Verriest-feesten te Ingooigem in 1913. Na de oorlog, die voor Verriest moreel en materieel een zware beproeving was, woonde hij te Roeselare de wederoprichting van Rodenbachs standbeeld bij (1919) en getuigde op hun processen in het voordeel van Lodewijk Dosfel en Eugene van Oye.

In 1926 richtte Ingooigem hem een praalgraf op, Deerlijk een borstbeeld in 1951.

LITERATUUR : *De Vlaamsche Vlagge*, jg. 30, afl. 4 (1905) en jg. 48, afl. I (1923); - A. de Ridder, *Pastoor Hugo Verriest* (1908); - *Hugo Verriestnummer van Vlaamsche Arbeid*, jg. 8, nr. 7 (1912); - *Het Vlaggeboek* (1926); - F. de Pillecyn, *Hugo Verriest* (1926); - A. Demedts, *Hugo Verriest. De levenwekker* (1945); - S. Streuvels *Hugo Verriest* (1964); A. Demedts, *Hugo Verriest* (VWS-Cahiers, nr. 36, 1972); - G. Depamelaere, *Hugo Verriest, man van zijn tijd* (1972); - R. Verschuere, *Hugo Verriest, de pastoor van te lande* (1975).

ANDRE DEMEDTS